

Џулијан Барнс

ЏОРЏ ОРВЕЛ И ЈЕБЕНИ СЛОН

Морате се бар мало сажалити на г-дина и г-ђу Воун-Вилкс, или „Самба” и „Флипу” – како су их звали њихови дечаџи – пар који је током првих деценија двадесетог века водио припремну школу на јужној обали Енглеске. Није она била ништа лошија од многих сличних установа: храна је била грозна, зграда без грејања, физичко кажњавање сматрало се уобичајеном ствари. Ђаци су учили „онолико хитро колико их је страх могао научити”, како је касније један од њених некадашњих полазника забележио. Дани су започињали урањањем у каду ледене и смрадне воде; дечаџи су пред надређенима оптуживали једни друге поводом хомосексуалних склоности; дневне васпитне мере зависиле су од Флипиних тренутних наклоности према сваком понаособ. На извештан начин, школа је била и боља од многих: по устаљено добром академском успеху; по томе што је Самбо неговао контакте са људима из најцењенијих престижних школа, посебно Итон колеџа; испрени дечаџи из пристојних породица уписивани су за половину школарине. Био је ово промишљено великодушан чин: заузврат, од дечака се очекивало да школи обезбеде истакнут академски углед.

Све је то углавном добро функционисало, тако да су Вилксови имали можда и добар разлог да себи честитају када су почетком Првог светског рата уз умањену школарину примили синове мајора Метјуа Конолија, пензионисаног официра, и Ричарда Блера, некадашњег државног службеника у Секретаријату за опијум владе Индије. Оба ова дечака, Сирил и Ерик, освојила су Хароу

награду (на савезном такмичењу из историје), да би потом у узаступним генерацијама уписали Итон. Вилксови су свакако сматрали да им се инвестиција исплатила, да су се рачуни на овај начин поравнали и затворили.

Али енглеска господа извесне класе – посебно она која су на школовање била послата у интернате – имају склоност ка опсесивном памћењу, ка осврту на ове тамничке године или као на прогон из породичног земаљског раја и трауматичан увод у концепт туђинске моћи, или, насупрот томе, као на златно доба сигурности док реалност живота сама себе не наметне. И тако, баш пред почетак Другог светског рата, Вилксови су на сопствено згражање постали предмет јавне расправе и размене аргумената. Тада је, наиме, Сирил, син мајора Конолија – кога су у школи „Св. Сипријана” прозвали „Тим” и пришили му репутацију бунтовног Ирца (мада од укроћене сорте) – објавио књигу *Нейријашељи обећања*. Прилично детаљно описујући суровост и окрутност донекле прерушеног „Св. Вулфрика”, Коноли је међутим признао и то да је, колико је год то било могуће за једну припремну школу, овај интернат био „пример одлично и чврстом руком вођене установе која је њему само добра донела”. И Флипа је била „способна, амбициозна, темпераментна и енергична”. Коноли се сећао, уз склоност ка еденском моралисању (нарочито када је био у питању Итон), живописних задовољстава читања, природњачке повести и хомоеротских пријатељстава – овој последњој теми посветио је неколико страница пуних сете. Књига *Нейријашељи обећања* свакако је деловала на Вилксове разорно колико и пожар у коме је, наредне године, „Св. Сипријан” изгорео до темеља. Флипа је Конолију, насловљеном „драги Тим”, написала писмо о штети коју је нанео „двема особама које су за њега много учиниле”, додавши како је „књига дубоко повредила њеног супруга баш док је био болестан и веома раздражљив”.

Током следећих тридесет година није престајала дебата о правој природи Вилкових – вредних педагога или манипулативних садиста – као и о ширим последицама које су трпели дечаци одвојени од куће у нежном узрасту од осам година. Питање је било: да ли је природа тих последица утицала на изградњу карактера, или на деформисање карактера? Сесил Битон, фотограф, похађао је школу „Св. Сипријана” у исто време кад и Коноли и Блер, а полазило му је за руком да преживи уз помоћ шарма и способности да умири духове певајући „кад би ти била једина